

1029

A MAGYAR HÍRLAP HÉTVÉGI MELLÉKLETE
2016. OKTÓBER 29.
SZERKESZTETTE: PETÁN PÉTER
MŰVÉSZETI VEZETŐ: SALÁT ZALÁN PÉTER

S z i l á n k o k

Petőfi Sándor: Minden virágnak

Minden virágnak, minden kis fűszálnak
Jut a naptól, ha több nem, egy sugár.
Oh szerelem, te szívek napja, szívem
Egy sugárt tőled csak hiába vár?
Nincsen leány, ki engemet szeretne,
Nincsen leány, ki mondaná nekem:
Hideg világ van, lelkedet meghűté,
Jer, melegedj föl forró keblemen!

Nincsen leány, ki mondaná: fáradt vagy,
Bocsásd vállamra bágyadt fejedet!
Nincsen leány, ki véretem lemosná
E homlokról, mely megköveztetett!...
Magam vagyok, mint a szőlő karója,
Melyről leszáradt a zöld venyige;
Madar nem száll rám, csak fölöttem repdes
Sötét eszméim hollóserege.

Igy foly le majd az ifjúság, az élet,
Igy foly le tőlem árván, egyedül,
Azt veszem észre csak, hogy elfagy vérem
A halál hideg ölelésitül.
S ha meghalok, ha megfagyok: szememre
Mekkönyezetlen szemfedő borul,
S ültetni nem fog senki egy virágot
A sírra, amely rajtam domborul.

Ott hamvadok majd egy kopott fejfánál,
Kopott fejfánál, pusztá domb alatt;
Nő ott a kóró, mert meg nem tapossa,
Nem jó megnézni senki síromat.
Meglátogatni csak te fogsz, hogy elzúgd
Testvéri búdat, éji fergeteg,
Testvéri búdat, mert hiszen testvére
Voltál te lelkem érzeményinek!

Művész Páholy

Aki bevitte Aczél Györgyöt az oroszlán ketrecébe

Egy művész, aki a Mártírok útján találkozott az oroszokkal és Szabó bácsiékkel is. Aki édesanyjával és nagynanyjával együtt, miközben a tankok lőtték a házat, előbb megette a vasárnapi rántott halat, csak azután ment le az óvóhelyre. A művészt, aki szenvedett a gimnáziumban, a madarak érdekelték, még is nagymacsákat gondozott az állatkertben. A művész, aki véletlenül éppen első mesterénél vett ki albérletet, aki hol a tiltott, hol a túrt kategóriába tartozott, és egyszer bevitte Aczél Györgyöt egy oroszlánketrecébe. Az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulóján a szabadságról és annak hiányáról beszélgettünk Szemadám György festőművésszel és íróval, a Magyar Művészeti Akadémia elnökségi tagjával, aki több művével is szerepel az MMA 1956 jubileumára rendezett, Októberi emlékezés című kiállításán.

– *Kilencedik születésnapján, ezerkilencszázötvenhat október huszonötödikén már szóltak a fegyverek Budapesten...*

– Az egyik legemlékezetesebb dolog volt az életemben. Harmadikos voltam az általános iskolában, és a tanárnőnk, Paula néni rajtaért

engem egy hazugságon. Jó tanuló voltam, de kaptam egy rossz jegyet, amit valamiért szégyelltem, s nem mertem otthon anyámmal aláíratni. Amikor ezt az iskolában számon kérték rajtam másnap, azt hazudtam, hogy otthon hagytam a füzetemet. Akkor természetesen, az akkori időnek megfelelően engem kiállítottak a padból, és az osztálytársamat megkérték, kutassa át a táskámat. És persze ott volt a füzet, én pedig nagyon szégyelltem magam, Paula néni pedig akkor azt írta be az ellenőrzőmbe, hogy „becsületét elvesztette”. Hát így óriási megkönnyebbülés volt, hogy másnap nem kellett iskolába menni, mert ki-tört a forradalom.

– *Hollaktak akkoriban?*

– Igen, ez is nagyon fontos, a Mártírok útja ötvenegy-ötvenháromban, ami akkor egy saroképület volt. Nekem igazából onnan kezdődik ötvenhat története, amikor bejöttek az oroszok. Hogy előtte mi történt, azt nem lehetett tudni gyerekfejjel, mert anyámék nem avattak be a történésekbe. Féltek. Az iskolában meg sok mindenről nem lehetett beszélni, így az ember ennek megfelelően „butaságban” nőtt fel. Az, hogy leverik a vörös csillagokat és

a pártházból hajigálják ki a dokumentumokat, az számomra, mondjuk úgy, egy happening volt. Ráadásul be kell vallanom, hogy „bűnöző” is voltam: egy kirakatból elloptam három vagy négy olyan gombot, ami kellett a gombfoci-csapatomhoz. Ott kezdtem valahol megérteni, hogy mi van, amikor vasárnap a nagymamám rántott halat sütött – vele és édesanyámmal voltunk hármasan otthon. A rántott hal nálunk egy ünnepélyes ebéd volt, nem voltunk mi olyan nagyon gazdagok, a rántott halnak pedig meg kell adni a módját. Ott az ember nem kapkod, nem siet, és az utcán – akkor még macskaköves volt a Margit körút – csikorgtak az orosz tankok. És ezek lőttek is, de nekünk a vasárnapi ebéd akkor is szentség volt, szép nyugodtan étkeztünk akkor is, amikor a házat már több belövés érte. Anyám és nagynanyám már gyakorlott óvóhelyjáró volt. Velünk szemben volt a Regent-ház, ahol a robbanás után állítólag napokig lehetett még halani a romok alól az emberek mozgását, de nem tudták az ágyúzás miatt kimenteni őket. Ott volt a házukban Mattyasovszky néni is, aki negyvenötben egyedül maradt életben az óvóhelyen. Amikor a férfiak lementek, ott találtak

a sok szétépett holttest között ülve és imádkozva. Ugyanezt a stratégiát választotta ötvenhatban, éjjel-nappal hangosan imádkozott, és számomra ez volt a legfélelmetesebb. Jó, lőttek kint a tankok, de a Mattyasovszky néni kántálása valami szörnyű volt. Szóval mielőtt lementünk volna az óvóhelyre, láttam egy tank torkolattűzét is, ami lőtt mindenfelé. És a légnyomástól szétment minden ablak, telement az arcom szilánkkal, folyt a fejből a vér, én voltam ott az első „háborús sérült”.

– *Egyből a frontvonalba kerültek...*

– Ez egy nagyon furcsa világ volt. A Széna téren ott voltak a Szabó bácsiék, a Mechwart téren meg ott voltak az oroszok, akik szintén jók voltak hozzánk, gyerekekhez, kiszálltak a tankból, jelvényeket osztogattak. Emlékszem, apám, aki akkor már külön élt tőlünk, jóval később elmesélte, hogy ott volt a Sztálin-szobor ledöntésénél, fegyvere is volt, amit aztán elásott. És még azt is elmesélte, hogy az Ostrom utcát felöntötték folyékony szappannal, így az orosz tankok ott egy helyben pörögtek, és akkor benzines palackokkal fiatal srákok felrobbantották őket.

folytatása a II. oldalon

„Meg kell vallanom, valószínűleg nagyon deviáns ember vagyok”

FOTÓ: VARGA IMRE

„Tíz évvel ezelőtt kicsit úgy éreztem magam, ahogy apám érezhette magát ötvenhatban”

Aki bevitte Aczél Györgyöt az oroszán ketrecébe

folytatás az 1. oldalról

Aztán a forradalom ötvenedik évfordulóján, tíz évvel ezelőtt kicsit úgy éreztem magam, ahogy apám érezhette magát ötvenhatban. Mentem nem kellett a családot, a feleségemet és a kisfiamat, akik kimentek az Astoriához meghallgatni Orbán Viktor beszédét. Én otthon írtam, amikor felfigyeltem egy helikopter szokatlan körözésére, és éreztem, hogy baj van. Elindultam értük, és akkor beigazolódott a félelmem. A Nyugati tér már könnygázban állt, s mindenholnan özönlöttek a rendőrök. Végül mellékutcákon át sikerült hazahoznom őket. Az, hogy ezt kellett megélnem ezen az ünnepen, számomra hozzátartozik az eredeti ötvenhathoz. Ami akkor nekem csupa kalandnak tűnt. Ez viszont félelmetes volt. Azóta rendőrben nem bízom, elszállt belőlem a gyanakvásmentes jóindulat.

– Tehát már gyerekként is ott voltak a félelmek, az elhallgatások, a szabadság hiánya. Hogyan jelentkezett ez az ifjúkorban?

– Bevallom, deviáns ember vagyok. Viszonylag jó tanuló voltam, de szenvedtem a Rákóczi gimnáziumban. Nem a jegyeim, hanem az ott uralkodó szellemiségtől. Gyűlölettel gondolok erre a gimnáziumra, de így utólag látom, nekik kétszeresen is utálatos lehettem. Egyrészt akkor engem még nem Szemadámnak, hanem Semadámnak hívtak, és a távoli felmenő volt Simonyi-Semadam Sándor, akit mint a régi rendszer megtestesítőjét s mint a trianoni országvesztőt is lehetett utálni. De az innen jövő hátrányokat én nem értettem. Talán sokkal többre lettem volna képes, ha nincs ez a gimnázium. Amikor elkezdtem dolgozni, úgy éreztem, börtönből szabadultam ki.

– Érettségi után, egy sikertelen felvételit követően a Fővárosi Állatkertben kötött ki. A madárházban szeretett volna dolgozni, de a nagyragadozókhöz vették fel.

– Utólag látom, hogy ez volt életem egyik legnagyobb élménye.

– És ez volt a művészi pálya indulása is, ekkor költözött első mesteréhez, Vaszkó Erzsébethez albérletbe. Tényleg nem tudta, hová megy?

– Nem, anyám szerezte a helyet valami ismerősén keresztül. Mindegy volt, csak legyen albérletem, de az állatkert is ugyanilyen véletlen volt. Évek teltek el, mire rájöttem, milyen hihetetlen adománya a sorsnak, hogy én ott dolgozhatok. Mert minden nap más és más volt, úgy, mint egy gazdálkodó embernek vidéken.

– Munkatársai a régi világ különféle szegleteiből érkeztek, gondolom, szabadon beszélgethettek, megoszthatták egymással az élményeiket, véleményüket is.

– Nem, ezek annyira megfélemlített emberek voltak. A tigrisházban egy volt jutasi őrmester dolgozott, a majomházban egy volt szerzetes, a közvetlen munkatársam öt évet ült háborús bűnösként Rákosi alatt, a szarvasháznál pedig egy volt csendőrtiszt munkálkodott. Ne

felejtsek el, hogy valamikor a hatvanas-hetvenes években járunk, ezeket az embereket megfigyelték, és feltételeken voltak szabadlábbon. Nem voltak hát egymással sem közlékenyek, nem lehetett tudni, hogy ki a besúgó. Az is lehet, hogy mindegyikük jelentett valahol, de ma már sajnálom, hogy nem kérdezgettem őket ki kicsit jobban.

– Az állatkert mellett ott volt a festészet, tudom, hogy egy festőállvánnyal költözött be Vaszkó Erzsébethez. Honnan jött ez a festőállvány, miért nem mondjuk egy biciklit vett?

– Gyerekkorom óta nagyon jól rajzoltam, de játszottam szindarabokban is, és egyszer csak ott találtam magam az állatkertben tizenkilenc évesen, minden nélkül. És akkor ki kellett találni, hogy mi lesz belőlem. Egy oroszánketrecet takarítva gondolkodtam azon, hogy miképpen lehetnék színész, de tudtam, hogy ott azonnali sikerek kellene, ami nagyon

megviseli az embert. Az íráság túlzottan hátterbe vonuló dolog volt, a képzőművészetben pedig ott volt a lehetőség, hogy néha megmutathatom magam. S akkor elkezdtem festeni, és pillanatok alatt belekerültem egy csomó velem egyidős képzőművész társaságába.

– De mégis hogyan kerülhetett be ebbe a társaságba egy állatgondozó?

– Nagyon sok barátom van máig, és mindent nekik köszönhetek. Devians emberként rögtön az avantgarde-nak abba a vonulatába tudtam kerülni, amelyre az akkori hatalom nagyon rossz szemmel nézett. Akkor zajlottak például a balatonboglári Kápolna Tárlatok s az ott kiállító emberek úgy, ahogy voltam, elfogadtak. Olyan emberek vettek körül, akikről kívülről úgy tűnhetett, hogy erős politikai egységet alkotnak. De szó nem volt arról! Politikáról én például annyira nem tudtam semmit, hogy meg nem tudtam volna mondani, hogy Kádár János akkoriban éppen milyen tisztiséget tölt be, vagy ki a kultuszminiszter. Nem érdekelték ezek bennünket, ugyanakkor az ember soha nem hitte volna, hogy ennek a világnak vége szakad. Aczél György több kiállításunkon megjelent, beszéltem vele, sőt, egyszer még bevittem egy oroszlánhoz is, amikor látogatába jött az állatkertbe. Mondták, hogy jön az Aczél, de én csak egy jelentéktelen, bajsuzos embert láttam benne.

– Pedig élet és halál ura volt a képzőművészetben is...

– Az állatkertben a nagyragadozók főapóljának lenni egy teljesen szabad világ volt. Most hallom, hogy az ötvenhatosok a börtönben milyen jól érezték magukat egymás között,

értették egymás nyelvét, ugyanazt beszéltek. Nekem meg az állatkertben töltött hét év az élet iskolája volt.

– A happeningek és a performance-ok a „tűrt” és a „tiltott” kategória határán mozogtak...

– Igen, volt olyan csoportos kiállításunk, amelynek kérelmét elküldtük a „nagyméltóságú” lektorátusnak, hogy bírálja el a képeinket. Egy Bartha Éva nevű „kidobóembertől” úgy jött a tiltás, hogy nem is látta a képeinket. Ő volt az egyik legsötétebb figura ebben a történetben. De ez nem okozott nagy meglepetést, mert az ember addigra már annyi megaláztatást eltűrt. Mi – úgy mond – „szegénylegények” voltunk, lehetett tudni, hogy a társadalom perifériáján tengődünk. Amikor esti egyetemre akartam menni, esztétika szakra, akkor az állatkert párttitkára – akivel egyébként jóban voltam – úgy nyilatkozott, csak nem gondolja, hogy beengedjük egy ilyen helyre, hogy a tudását majd ellenünk fordítsa.

– Akkor a szabadságot valahol a barátok, a társak jelentették.

– Igen, és nekem a festészet mindig az alagút vége volt, valami gyönyörűség. És aki ebben velem volt, akikkel együtt dolgoztam, Mezei Ottó művészettörténész, Haris László fotóművész, Prutkay Péter grafikus – és festőművész, meg a többiek, olyan csapatot alkottak, ahová jó volt tartozni.

– Aztán megszülettek a különféle ellenzéki csoportosulások...

– Voltak nagyon bátor ellenzéki barátaim, akiket aztán külföldre kényszerítettek, de nekem a hetvenes években nem ez volt a gon-

dolataim centrumában. Aztán a nyolcvanas években már én is részt vettem a megmozdulásokban. Engem ezerkilencszázhetvenháromtól már megfigyeltek, négyszer kértem ki III./III.-as jelentéseket, de csak egy töredék volt az, amit kaptam. De ez – „szegénylegényként” – különösebben nem zavart, az volt a lényeg, hogy az ember ne kerüljön börtönbe. Meg aztán az állatkert megtanított arra, hogy ne féljek. Szóval nagyon korán belekerültem ezekbe a csoportokba, nagyon tiszteltem például a bátor Solt Ottiliát, és antikommunizmusa miatt az SZDSZ-hez vonzódtam. De ott volt Somoogyi Győző barátom is, aki szamizdatokat árult a műtermében, s az első szabad választásokon azt mondta, hogy itt vannak ezek az MDF-es „urambátyámok”, talán érdemes ezekre is odafigyelni. Így megosztottam a szavazatomat, aztán hihetetlen erővel bizonyosodott be előttem, hogy az SZDSZ valami másról szól, és a legjobb képviselőik, például Havas Gábor és Solt Ottilia sem tudnak erről. Így aztán én is az Antall-kormány mellé álltam, aminek egyenes folytatásaként tekintem az Orbán-kormányt. Nemzeti konzervatív-liberális vagyok, azért vagyok nemzeti, mert ebbe a kultúrába születtem, ez az anyanyelvem, ez egy vérségi kötelék. Azért vagyok konzervatív, mert ez megmutatja nekem a gyökereimet, hogy honnan jövök. A liberalizmus pedig a fiatalos, rugalmas befogadóképességgel egyenlő. Fideszes barátaim később kapacitáltak, hogy lépjek be a pártba, de minden szimpátiám mellett zászló alá, harcosként ma már nem állok be.

– És ez az új szabadság, amely megjelent itt a rendszerváltozás után, mit hozott? Mert

sokan nem úgy képzelték el a szabadságot, mint ami lett belőle.

– Igen, tele voltunk illúziókkal, sokkal inkább fekete-fehéren láttuk a világot, de meszszenenően nem az a szabadság van, amit álmodtunk. Sőt, rengeteg olyan dolog megmaradt, aminek nem lett volna szabad, nem történt meg például a teljes elszámoltatás a kommunista rendszer üzemeltetőivel. De én közben megöregedtem, az emberben olyan sok illúzió már nincs. Mégis sokkal-sokkal jobban érzem magam ebben a hazában, mint mondjuk a hetvenes években.

– Mit jelent a huszonegyedik században, az internet korában a szabadság?

– A szabadság? Olyan sokféle formában jött elő az, amit szabadságnak neveznek, hogy az már nem az, hanem szabadosság, aminek jó része szinte már rombolás. A képzőművészet méltóságát például az eszközei szegényességében vélem felfedezni, bizonyos játékszabályok betartásában. De mindent fél lehet rúgni, a lóval a szabadság jegyében lehet úgy lépni, mint a bástyával, így viszont játékrontóvá leszek. Közösen tiszteletben tartott dolgok romlanak el. Magam is romboltam korlátokat, de úgy érzem, mindent lerombolva, határok nélkül nincs értelme az egésznek, a képzőművészetnek sem. Ugyanakkor sok mindent elfogadok, mondjuk a pimaszságot is. A pimasz megszeg szabályokat éppen azért, mert ismeri azokat. Amikor viszont már nincsenek szabályok, ott eluralkodik az embertelenség káosza. Remélem, nem erre tart a világ.

PÁLFFY LAJOS

MMA

MAGYAR
MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Művész Páholy rovattunk az MMA támogatásával készült

Mikszáth Kálmán: Magyarország lovagvárai (18.) Kőhalom

Az 1889-ben írt gyűjtemény 1926-os Révai-kiadása alapján

A Homorod völgyéből emelkedik ki az a bazalt-hegy, amelyen Kőhalom vára áll, nem messze Brassótól.

Nem volt amolyan parádés vár, ahol kevély várurak székeltek volna. Nagy ősök arcképei soha sem függtek a falakon, büszke címereknek, száz csatatrőről összehordott kopjának, pajzsoknak semmi nyoma sincs itt.

Ez a vár nem épült dőlyfös vakmerő nagyúr számára, hanem egy szerény, ügyefogyott emberke építette a maga részére.

S ennek a neve ljelelem.

(Látszik ebből is, hogy már közel járunk Brassóhoz!)

Kőhalom helység német lakói emelték Kőhalom várát közkölségen, hogy veszedelmek idején legyen hova menekülniök, biztos helyre lerakniok féltettebb kincseiket, hogy küldhessék asszonyaikat, gyermekeiket, ha baj van. S baj ugyan elég volt mindig a kies Erdélyországban.

Valami nagyobb történelmi multja nem volt a várnak. Szerény polgári külseje nem takar fényes szerepet. Hanem erősnek elég erős volt, s ez kitűnt 1323-ban, mikor Hening szász ispán fellázadt Róbert Károly királyunk ellen. Tamás vajda ekkor legelőbb is Kőhalom várát fogta ostrom alá, s az igen sokáig védte magát.

Háromszáz évvel később meg Bethlen Gábornak volt baja a szászokkal, s később ide záratta az ellene esküdt segesvári polgármestert, Orendi Márton uramat.

Úgy látszik, hogy ezentúl is sokszor használták börtönnek az erdélyi fejedelmek. E század elején a vár egyik bástyájában még két roppant vasbilincs függött a falon. Hát bizony ezeket sem kedvtelésből viselték!

E helyütt az olvasható a falba vésve nagy betűkkel: „Én Bánfi András itt voltam fogva, 1678 die 25 julii”.

Ki volt Bánfi András, miért volt itt fogva, krónikák föl nem jegyezték, senki sem tudja.

Hanem a két óriási bilincsről van egy rege.

Helvig Károly királybíró foglyul esett s elhurcolták Konstantinápolyba, becsukták a Héttoronyba. Az a Héttorony nagy divatban volt akkoriban.

Ott ült, üldögélt Helvig uram nagy búsan, már három esztendeje, de az asszonya csak nem küldte érte a váltásdíjat. Váltig sóhajtozott, töprengett, miképp szabaduljon innen. Imádkozott az Istenhez naponta a menekülésért.

Volt azonban egy rabtársa is, valami Menenges nevezetű kék darabont, aki azt állította magáról, hogy boszorkány, s valahányszor a rab királybíró imádkozott, ő mindig dü-

hösen morgott és rázta a bilincseit.

– Minek imádkozol, uram?

– Hogy az Isten kiszabadítson.

– Az Isten nem hallgat meg, hanem próbálj egyszer az ördöghöz imádkozni, s én jótt állok érte, hogy az engem menten megbíz a kiszabadításoddal.

Helvig úgy el volt keseredve, hogy csakugyan megfogadta a kék darabont tanácsát, s úgy mondta el a Miatyánkot, hogy az az ördögnek szolt: „Mi atyánk, ki vagy a pokolban stb.”

Alighogy elmondta, kiderült a Menenges ördögi arca, kinyitotta a börtön ablakát, aztán leterítette a köpönyegét a földre és ráült.

– No uram – mondta Helvignek –, fogódzz a köpönyegembe te is, hunyd be a szemeidet és fel ne próbáld nyitni, amíg én nem mondom.

Úgy tett Helvig, ahogy a parancs szolt, s valóban egyszerre emelkedni kezdtek a köpönyegen s repülve hasították a levegőt. Mire Helvignek szabad volt a szemeit kinyitni, már ott találták magokat Kőhalom vára előtt, hol is levették bilincseiket, s oda akasztották a bástyafalra.

Helvignek azonban nem volt nagy öröme a szabadulásából, mert amint hazaért, otthon mind a négy gyereke és két leánytestvére hol-

tan feküdt. Csak a felesége élt.

Kétségbeesetten jajveszékelve borult reájok.

– Minek sírsz – mondta a bűbajos darabont vigyorogva –, te az ördöghöz fordultál, hát nagyon is természetes, hogy az Isten meg tőled fordult el, s elszedte, akik az övéi voltak körülötted. Látod, a feleségedhez már hozzá nem fért, mert ez már mi közénk való.

Helvig királybíró uram – a nép pajkos eszejárása szerint – e pillanattól fogva ismét az Istenhez fordult, kápolnát építtetett, búcsúkat járt, hogy most meg már az ördög is hadd haragudjék meg és vigye el a feleségét.

De a felesége nem kellett az ördögnek sem, s ha azóta meg nem halt, ma már lehet vagy négyszáz esztendő.

*Ez a kép a „Sie und Er” svájci képeslap 1956. november 8-i számában jelent meg a következő aldrással:
 „Nem adjuk meg magunkat — hangsúlyozzák valamennyien a szabadságharcosok főhadiszállásukon, ahová a mi riporterünk csak azért tudott bejutni, mert svájci útlevele volt. A mellette levő szobában tartózkodik a szabadságharcosok parancsnoka (akinek képét titoktartás céljából nem közöljük, s ugyanezen célból tettük tudatosan felismerhetetlenné munkatársai arcát is)”*

Képirás (27.)

Még a budapesti időjárás sem látta szívesen a szovjet pártvezetés ideküldött tagjait, de az orosz katonák nem ezért válaszoltak osztúzzal a forradalmárok minden akciójára

Egy rezsim önigazolása

„Némi késéssel érkezünk meg – a meteorológiai viszonyok nem tették lehetővé, hogy a Budapest környéki repülőtéren szálljunk le, csak 90 kilométerrel északabbra. Tájékozódás céljából a hadtestparancsnokságra hajtottunk, majd onnan páncélozott járműveken Szerov és Malinyin elvtársakkal indultunk a városba, ahová tankok kíséretében érkezünk meg, mivel Budapesten ebben az időben lövöldözés volt, mely mindkét oldalon áldozatokat követelt – szovjet katonák és tisztek közül is” – így jelentett Budapestről Moszkvának a két ideküldött pártvezető, Anasztasz Ivanovics Mikojan és Mihail Andrejevics Szuszlov, s mindkettő október 24. és 31. között tartózkodott a magyar fővárosban. Utazásukról előző este, október 23-án, éjszakába nyúló ülésen határoztak a szovjet birodalom központjában. Habár az ülés hivatalos jegyzőkönyvében nem szerepelt ilyen napirendi pont, természetesen hosszan vitatkoztak már akkor is a magyarországi helyzetről. Azonban a legfelsőbb szovjet pártvezetés információi sem voltak teljesen pontosak, megbízhatók, Georgij Konsztantyinovics Zsukov ugyanis élőszóban arról tájékoztatta a grémiumot: „Százeres tüntetés Budapesten. Felgyújtották a Rádiót. Debrecenben elfoglalták a megyei pártbizottság és a BM megyei főosztálya épületét.”

Vjacseszlav Szereda, az ülések jegyzőkönyveinek kutatója hívta fel a figyelmet arra, hogy az SZKP KB Elnöksége moszkvai idő szerint nagyjából huszonhárom óra tájban ülésezhetett, vagyis egy olyan időpontban, amikor a rádió épülete nem égett, a szovjet informátorok tehát nagy valószínűséggel a felgyújtott járművek és a gráná-

tok füstjét vélhették tűzvésznek. A helyszínről érkezett „ruszki” beszámoló az október 23-i budapesti eseményekről egyébként nem került elő, Zsukov tehát – s ebben elfogadhatjuk Vjacseszlav Szereda feltételezését – a szovjet hadsereg információs forrásai alapján tájékoztathatta (félrel) az elnökséget. Nyikita Szergejevics Hruscsov mondta ki – s hozta meg – végül is a döntést, hogy Mikojan és Szuszlov azonnal repüljön Budapestre, de arra persze még ő sem számíthatott, hogy itt még az időjárás sem látja majd őket szívesen.

„Budán a nép kisebb csoportokban, nyugodtan figyelte menetoszlopunk előrehaladását – némelyek aggódva, mások mosolyogva fogadtak. A városhoz vezető utak és maga a város is tele volt szovjet tankokkal és más technikával. Az utcákon a szovjet katonákkal együtt magyar őrszolgák is voltak. Amíg Budán nyugalom volt, addig Pesten, a hídtól a Honvédelmi Minisztériumhoz és tovább, a KV épületéhez vezető úton végig folyamatos lövöldözés zajlott a provokátorok kisebb csoportjai, valamint egyes személyek és a mi géppisztolyosaink és géppuskásaink között. A mieink lőttek többet, az egyes lövésekre osztúzzal válaszoltak” – írták másnapi jelentésükben Moszkvának maradt, éberrel figyelő elvtársait tájékoztatva.

A magyar szabadságharc és annak novemberi vérbefojtása pillanatokon belül címlapokra került a nyugati és a tengerentúli sajtóban is, nem véletlenül figyelt fel hazánkra ezekben a napokban éppen Elvis Presley, akinek akkori helytállására emlékezve ma már tér viseli a nevét Budapesten. Figyelt azonban a külföldi lapokra az

államgépezet is, amely a forradalom leverése után összegyűjtött minden elérhető kiadványt, mert bizonyítékként akarta felhasználni önigazolására. Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben – ezzel a címmel jelent meg a kiadás évszámának megjelölése nélkül a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatási Hivatala gondozásában egy négykötetes kiadvány, amely a maga módján összegezte is a külföldről begyűjtött publikációk – köztük bizonyító erejüként feltüntetett fényképfelvételek – tartalmát.

„Spanyolország csapataival részt fog venni a magyar terület nemzetközi katonai ellenőrzésében” – idézték a spanyol Arribából, a „Franco napilapja”-ként megjelölt újságból. Sok-sok fotót gyűjtöttek össze a Life magazin tematikus különszámából, a Deutsche Woche, az Epoca, a bécsi Bild Telegraf példányaiból. Ezek közt tették közzé a négyrészes kiadvány második kötetében a svájci Sie und er című, illusztrált magazin felvételét is, amely a felkelők főhadiszállásán készült Budapesten, s a lap november 8-i számában látott napvilágot. Nemsokára lesz tehát pontosan hat évtizede, hogy ezt a fotót kinyomtatták az újságban, s habár a svájci szerkesztők igyekeztek védeni a magyar forradalmárokat, szemüket, arcukat kitakarták, mindez kevés volt ahhoz, hogy a karhatalmisták itthon később ne tudják azonosítani őket. Az 1956-os októberi hősies helytállásukért a szabadságharcosokat hamarosan elérte a megtorlás, küzdelmüket megbecstelenítették és nyilvánosan gyalázták, de a rezsim önigazolásához mindez kevésnek bizonyult. (SZPA)